M.A. 3rd Semester Examination, 2024

SANSKRIT

PAPER—SAN-303(A, B & C)

Full Marks : 50

Time : 2 hours

Answer **all** questions

The figures in the right hand margin indicate marks

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable

Illustrate the answers wherever necessary

GROUP – A

(*Literature*)

सर्वे प्रश्नाः संस्कृतेन देवनागर्या च समाधेयाः

1. प्रश्नद्वयं समाधेयम्— 10×2

(क) रसस्वरूपमभिधाय तन्निष्पत्तौ भरतरससूत्रं भट्टलोल्लटदिशा विमृशत ।

अथवा

अभिहितान्वयवादान्विताभिधानवादाभ्यां व्यङ्ग्य-स्याभिधेयत्वं न सम्भवतीति मम्मटचार्याभिमतं सारत आलोच्यताम् ।

(*ख*) 'रमणीयार्थप्रतिपादकः शब्दः काव्यम्' इति प्रतिपदव्या-वृत्तिपुरःसरं पर्यालोच्यताम् ।

अथवा

जगन्नाथसम्मतं द्वितीयं काव्यं सोदाहरणं व्याख्याय द्वितीय-तृतीययोः पार्थक्यं प्रतिपादयत ।

2. यथेच्छं द्वयोर्व्याख्या कार्या— 5 × 2

(*क*) विवक्षितं चान्यपरं वाच्यं यत्रापरस्तु सः ।

(*ख*) धर्मिणि प्रदर्शिते धर्माणां हेयोपादेयता ज्ञायते ।

(*ग*) अगूढं तु स्फुटतया वाच्यायमानमिति गुणीभूतमेव ।

3. यथेच्छं द्वयोर्व्याख्या कार्या— 5 × 2

(*क*) तस्य च कारणं कविगता केवला प्रतिभा ।

(ख) शब्दार्थौ यत्र गुणीभावितात्मानौ कमप्यर्थमभिव्यङ्क्तस्त-दाद्यम् ।

(ग) आस्वादोद्बोधकत्वमेव काव्यत्वप्रयोजकम् ।

[Internal Assessment — 10 Marks]

GROUP – B

(*Paniniya Vyakarana*)

सर्वे प्रश्नाः संस्कृतेन देवनागर्या च समाधेयाः

1. प्रश्नद्वयं समाधेयम्— 10×2

(क) अनुबन्धानामनेकाल्त्वं स्वीक्रियते न वेति विचार्य नानुबन्धकृतमनेजन्तत्वमिति कथं ज्ञाप्यते सोदाहरण-मालोच्यताम् ।

अथवा

कार्यकालं संज्ञापरिभाषम् इति पक्षं सयुक्तिकं नागेशदिशा विचार्यताम् ।

(*ख*) वैयाकरणमते को नाम धात्वर्थः ? कृञोऽकर्मतापत्तिः कथं स्यात् ? तन्निराकरणे का युक्तयो वैयाकरणैः प्रदर्शिताः ?

अथवा

व्याकरणदर्शनग्रन्थरूपेण भूषणसारस्य वैशिष्ट्यं पर्यालोच्यताम् ।

2. यथेच्छं द्वयोर्व्याख्या कार्या— 5 × 2

(*क*) नत्वा साम्बं शिवं ब्रह्म नागेशः कुरुते सुधीः ।
बालानां सुखबोधाय परिभाषेन्दुशेखरः ।।

(*ख*) गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्य्यसम्प्रत्ययः ।

(*ग*) यत्रानेकविधमान्तर्यं तत्र स्थानत आन्तर्यं बलीयः ।

3. यथेच्छं द्वयोर्व्याख्या कार्या— 5 × 2

(*क*) फणिभाषितभाष्याब्धेः शब्दकौस्तुभ उद्धृतः ।
तत्र निर्णीत एवार्थः सङ्क्षेपेणेह कथ्यते ।।

(*ख*) कालस्तु व्यापारे विशेषणम् ।

(*ग*) फलव्यापारयोस्तत्र फले तङ्–यक्–चिणादयः ।
व्यापारे शण्श्नमाद्यास्तु द्योतयन्त्याश्रयान्वयम् ।।

[Internal Assessment – 10 Marks]

GROUP – C

(*Indian Philosophy*)

सर्वे प्रश्नाः संस्कृतेनैव समाधेयाः

क–विभाग

1. एकः प्रश्नः समाधेयः — 10

(*क*) सांख्यमतानुसारं प्रत्ययसर्गः निरूप्यताम् ।

(*ख*) सांख्यमते का नाम तुष्टिः ? सा कति विधा ? तासां स्वरूपम् आलोच्यताम् ।

2. द्वयोः व्याख्या कार्या — 10

(*क*) बुद्धीन्द्रियाणि चक्षुःश्रोत्रघ्राणरसनत्वगाख्यानि ।
वाक्पाणिपादपायूपस्थानि कर्मेन्द्रियाण्याहुः ।।

(ख) स्वालक्षण्यं वृत्तिस्त्रयस्य सैषा भवत्यसामान्या ।
सामान्यकरणवृत्तिः पाणाद्या वायवः पञ्च ॥

(ग) सान्तःकरणा बुद्धिः सर्वं विषयमवगाहते यस्मात् ।
तस्मात् त्रिविधं करणं द्वारि द्वाराणि शेषाणि ॥

ख–विभाग

3. एकः प्रश्नः समाधेयः — 10

(क) योगसारसंग्रहानुसारेण सम्प्रज्ञातसमाधेः स्वरूपं निरूपणीयम् ।

(ख) योगसारसंग्रहानुसारेण पुरूषस्य भोगस्य स्वरूपम् आलोच्यताम् ।

4. द्वयोः टीका लेख्या — 5×2

(क) विकल्पः ।

(ख) प्रत्यक्षम् ।

(ग) वैराग्यम् ।

[Internal Assessment — 10 Marks]